

فیهی ئاسان: بهشی تاوانهکان دهروازهی یهکهه: تاوانهکان

< kurdish - کردی - کوردی >

دهسته بژیړیک له زانیان

وهرگیړانی: دهستهی بهشی کوردی له مایپهری ئیسلام هاوس

پیداچونهوهی: پشتیوان سابیر عهزیز

الفقه الميسر: كتاب الجنايات الباب الأول: في الجنايات

نخبة من العلماء

ترجمة : فريق اللغة الكردية بموقع دار الإسلام

مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

فیقهی ناسان: بهشی تاوانهکان دeroزه یهکه م: تاوانهکان

بابهتی یهکه م: پیناسه ی تاوان، وچورهکانی :

أ- پیناسه ی تاوان (الجنایة) : تاوان (جنایهت) له زمانهوانیدا بهواتای دهست دریژی کردنه سهر لاشه، یان دهست دریژی کردنه سهر مال و سامان، یان دهست دریژ کردنه سهر ناموس وشهرهف دیّت، زانایانی ئیسلامیش له پهرتووکهکانیاندا بهشی تاوانهکان (الجنایات) یان تاییهت کردووه بهدهست دریژی کردنه سهر لاشه، وه بهشی سنورهکان (الحدود) یشیان تاییهت کردووه به دهست دریژ کردنه سهر مال و سامان و ناموس و شهرهفهوه .

تاوان (الجنایة) له زاراهوی شهرعناسهکانیشدا به واتای دهست دریژی کردنه سهر لاشه و ئهوهیشی که (قصاص) ههق سهندنهوه، یان پیدانی مال یان کهفارهت واجب دهکات هاتووه .

ب- چورهکانی تاوان (أقسام الجنایة) : تاوانهکان دهکرین به دوو بهشهوه :

1- تاوان ودهست دریژی کردنه سهر گیان ونهفس .

2- تاوان ودهست دریژی کردنه سهر کهمتر له گیان و نهفس .

بابهتی دووهم : تاوان ودهست دریژی کردنه سهر گیان ونهفس .

مه بهست پیی هه موو کار وهه لسوکهوتیکه که ببیته هوی گیان دهرچوون و مردن، ئهویش مه بهست پیی کوشتنه، گومانی تیدا نیه که موسلمانان کوډهنگن له سهر حهرامی کوشتنی که سیک بهناهق، ئهویش به به لگهی ئه و ئایهتهی که خوی گهوره دهفه رمویت: ﴿ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ﴾ [سورهتی الاسراء: 33]، واتا: ئه وکهسه خوا خوینی حهرامکردووه، بههق نه بی ئیوه مهیکورن.

عه بدولای کوری مه سعودیش (خوی لی رازی بیّت) ریوایهتی کردووه که پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رمویهتی: { لا یحل دم امریء مسلم یشهد أن لا إله إلا الله وأني رسول الله إلا یأحدی ثلاث: النیب الزانی، والنفس بالنفس، والتارك لدينه المفارق للجماعة }⁽¹⁾، واتا: خوینی موسلمانیک که شاهیدی دابیت که هیچ

(1) بوخاری به فه رموودهی ژماره (3335) و موسلیم به فه رموودهی ژماره (1677) ریوایهتیان کردووه .

په‌سترايکي به‌هه‌ق نيه دگه له (الله) وه شاهیدی دابیت که من پیغه‌مبهری خوام، حه‌لال نيه ودروست نيه خوینی برپیزیت له‌بهر سی هۆکار نه‌بیت : بیوه‌ژنیك که زینا بکات، وه که‌سیکی که‌سیکی تر به ناهه‌ق بکوژیت، وه که‌سیک له ناینه‌که‌ی وه‌رگه‌رپیت و وازل کومه‌ل و ده‌سته‌ی باوه‌رداران بهینیت .

حوکمی که‌سیکی که‌سیکی تر به ناهه‌ق بکوژیت :

ئه‌گه‌ر هاتوو که‌سیک که‌سیکی تری به‌ناهه‌ق و به ده‌ست ئه‌نقه‌صد و عه‌مدی کوشت، ئه‌وه حوکمه‌که‌ی ئه‌وه‌یه ئه‌و که‌سه سنوره‌کانی خوی به‌زاندوو و (فاسق) بووه، چونکه گونا‌هیک له گونا‌هه گه‌وره‌کانی ئه‌نجامداوه، دیاره کوشتنی که‌سیکیش به ناهه‌ق لای خوی گه‌وره گونا‌هیک زور مه‌زن وگه‌وره‌یه، وه‌ک فه‌رموویه‌تی : ﴿ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا ﴾ [سوره‌تی المائدة : 32]، واتا : ئه‌وه‌ی که‌سیک به‌نا‌هه‌ق بکوژیت و له جیاتی کوژاویک نه‌بیت، یان گونا‌هو تاوانی گه‌وره‌ی ئه‌نجام نه‌دابیت له‌زه‌ویدا (وه‌کوجه‌رده‌یی و ده‌ستدریژی و... هتد)، ئه‌وه وه‌ک ئه‌وه وایه هه‌ر هه‌موو خه‌لکی کوشتبیت .

پیغه‌مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه‌رموویه‌تی : { لن يزال المؤمن في فسحة من دينه ما لم يصب دما حراما }⁽¹⁾، واتا : به‌رده‌وام و هه‌میشه مرۆقی باوه‌ردار له‌خیر خۆشی دینه‌که‌یدایه، مادام خوینی که‌سیکی به ناهه‌ق نه‌رشت بیت .

خوی گه‌وره‌ش له قورئانی پیرۆزدا هه‌ره‌شه‌ی کردوو له‌و که‌سانه‌ی که خوینی که‌سیکی باوه‌ردار به ناهه‌ق ده‌رپژن، وه‌فه‌رموویه‌تی : ﴿ وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا ﴾ [سوره‌تی النساء : 93]، واتا : هه‌رکه‌سیک به‌ده‌ستی ئه‌نقه‌ست مرۆقیکی خاوه‌ن باوه‌ر بکوژی ئه‌وه سزاو تۆله‌ی ئاگری دۆزه‌خه، وه به‌هه‌تاهه‌تاییش تییدا ئه‌می‌نیته‌وه وغه‌زه‌ب و تووره‌یی خوی له‌سه‌ره‌و نه‌فرینیشی لی‌کردوو، وه سزایه‌کی گه‌وره‌و قورسیشی بوئاماده کردوو،، بۆه ئه‌و که‌سه‌ی که که‌سیک به‌ناهه‌ق ده‌کوژیت ئه‌وه سزاکه‌یه‌تی لای خوی گه‌وره که بۆی دیاریکراوه، ئه‌و کاته ئه‌گه‌ر خوا وویستی به‌و جووره سزای ده‌دات وه ئه‌گه‌ر بیشیه‌ویت لیی خۆش ده‌بیت، چونکه خوی گه‌وره له نایه‌تیکی ترده فه‌رموویه‌تی : ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ﴾ [سوره‌تی

(1) بوخاری به‌فه‌رمووده‌ی ژماره (6862) ریبویه‌تی کردوو .

النساء: 48]، واتا : بیگومان خوی گهوره خوش نابیت که هاوئل وشهریکی بو بریار بدرییت، بیجگه لهوه ههر گوناهیکی تر نهگهر بیهوییت لیی خوش دهبییت .

بویه دهلیین تاوان و گوناهی کوشتنی کهسیکی بهناهق زور گهورهیه، بهلام لهگهل نهوشدا لهزیر وویست ومهشیئتهتی خوی گهوره دایه، نهگهر وویستی سزای دعات و نهگهر بیشیهوییت لیی خوش دهبییت - نهوییش بو کهسیک که شایانی لیی خوش بوونی خوا بیت به ههر هوکاریک لههوکارهکان- چونکه گونا و تاوانی کوشتن کهمتره له گونا و تاوانی هاوئل بریاردان بو خوی گهوره، نهمه نهگهر هاتوو نهو کهسه تهوبهتی نهکرد و نهگه رایهوه بو لای خوی گهوره، بهلام نهگهر هاتوو تهوبهتی کرد و گه رایهوه بو لای خوی گهوره نهوه بهپارمهتی خوی گهوره تهوبهکهی لای خوا گیرا دهبییت، وهک فهرموویهتی : ﴿أَقُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [سورهتی الزمر : 53]، واتا : نهی پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) بییان بلئی : خوا دهفهرموویت : نهی بهندهکانم .. نهوانهتی که خوتان گونا هبار کردوو و ههلهتان زوره، نائومیید مهبن له رهحمهتی خوا، چونکه بهراستی نهگهر نیوه تهوبهتی راست و دروست بکهن، خوا لهههموو گونا هو ههلهکانتان خوش دهبییت، چونکه بیگومان نهو خوییه زور لیخوشبوو لیبوردهیه و زور به سوزو میهره بانیشه .

بهلام دهبییت نهوش بزانیین تهنها به تهوبهکردن و گهرا نهوه لهو تاوانه وداوای لیخوش بوون لهخوی گهوره ماف و ههقی کهسی کوژراو له پوژی دوا بییدا لهسه کهسی بکوژ ههلهناگیریت، کهواته مهبهست لهو لیخوش بوونهتی که پیشتر باسمانکرد لیخوش بوونه لهو بهشهی که پیی دهوتریت مافی خوی گهوره .

بابهتی سیههم : جوړهکانی کوشتن :

کوشتن دهکریت بهسی بهشهوه : کوشتنی عهمدی و بهدهست نهنقهصد، و کوشتنی لیچپووی عهمدی، وکوشتنی به ههله .

خوی گهوره له قورئانی پیروژدا باسی کوشتنی به ههله و کوشتنی بهدهست نهنقهصد (عهمدی)، کردوو و ناوی هیناون، لهبارهی کوشتنی به ههله، خوی گهوره فهرموویهتی : ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَفْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا﴾ [سورهتی النساء : 92]، واتا : ریینه دراوه هیچ باوهرداریک باوهرداریکی دیکه بکوژیت، بویه نهو ههموو وردهکاریی و

(ثیحتیات) هـشکراوه به خه تاو به هه له نه بیټ، ئه گینا کوشتنی موسلمان به ناهه ق- هه رگیز په وانیه، هه رکه سیک مروقیکی باوه رداری به هه له کوشت، ده بی له تو له یدا دووشت ئه نجام بدات یه که م: نازادکردنی کویله یه کی باوه رداری، چونکه گونا هیکی گه وره ی کردووه، دووهم: خوینیکی به که س و کاره که ی بدری مه گه ر که سوکاری کوژراوه که بیکه نه سه ده قه و بکوژه که بیبه خشن .

وه له باره ی کوشتنی به ئه نقه صد (عه مد) یشه وه فه رموویه تی : ﴿أَوْ مَنْ يَقْتُلُ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ [سوره تی النساء : 93]، واتا : هه رکه سیک به ده سته ئه نقه ست مروقیکی خاوه ن باوه ر بکوژی ئه وه سزاو تو له ی ناگری دوژه خه، وه به هه تا هه تاییش تییدا ئه مینیته وه و غه زه ب و تو وره یی خوی له سه ره و نه فرینیشی لی کردووه، وه سزایه کی گه وره و قورسیشی بوئاماده کردووه .

به لام سه باره ت به کوشتنی لی کچووی عه مدیش پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) له سونه تدا باسی کردووه، وه ک فه رموویه تی : { عقل شبه العمد مغلظ مثل عقل العمد } (1)، واتا : خوینی کوشتنی لی کچووی عه مد قورس و گرانه، وه ک خوینی کوشتنی عه مد و ده ست ئه نقه صد - مه به ست پیی ئه و دیه و خوین و بریتیه یه که ده دریت به که سوکاری کوژراوه که - .

ئیستاش به دریزی باسی هه ر یه که له و سی جو ره ی کوشتن ده که یین :

به شی یه که م : کوشتنی به ئه نقه صد (عه مد) :

هه قیقه ته که شی به و شیوه یه یه : که که سی بکوژ مه به ست و نیه تی کوشتنی که سیکی بی تاوان بی گونه بکات، وئه ما هه لسیت به کوشتنی ئه و که سه به شتیک که گومانی زور ئه وه بیټ که ئه و که سه ی بی ده مریت، بو ئه مه ش که ئه و کوشتنه به کوشتنی (عه مد) ناوزه د بکریت پیویسته سی مه رج هه بیټ :

یه که م : بوونی مه به ست و نیه تی که سی بکوژ، که بریتیه له ئیراده ی کوشتن .

دووهم : بزانیټ ئه و که سه ی که ده ی کوژیټ مروقیکی بی تاوانه، و دروست نیه خوینی برپزریټ .

(1) ئه بو داود به فه رمووده ی ژماره (4565) و ئه حمه د له مه سنه دا (183/2) ریوایه تیان کردووه، وه شوعه یب ئه رناوطیش

له حاشیه ی مه سنه دا به فه رمووده یه کی حه سه نی داناوه، بروانه حاشیه الارناوط (328/11) .

سپهه ۴ : ئەو ئالەتەى كە كوشتنەكەى پىي ئەنجامداوه، دەبیت عادەتەن كەسى پىي بكوژریت، جا ئەو ئالەتە ئالەتییكى تیز بىت یان نا، بۆ نمونە وهك چەقۆ و مەقەست وئاسن و سیخ وچەك و تەقەمەنى و جوړهكانى و هی تریش ..

ئەگەر یه كیك له م سى مه رجه گرفت و خه له لى تىكهوت ئەوا ئەو كوشتنە به كوشتى عەمد دانانریت .
شیوه و وینهكانى كوشتنى به ئەنقەصد (عەمد) :

1- به شتیكى تیز لى بدات، مەبەست له شتیكى تیز ئەوهیه كه شت بپریت و پرواته ناو لاشهوه، وهك شمشير و چەقۆ و تیر وشیر و هاوشیوهكانیان .

2- به شتیكى قورسى گه وره بیکوژیت، وهك ئەوهى بهردیكى گه وره یان چهكوشیك یان پیکىكى گه وره و هاوشیوهكانى لى بدات، ئەویش به بهلگهى ئەو فەرموودهیهى كه ئەنەسى كورى مالیک (رهزای خوای لى بیت) ده یگریتهوه : { أن جاریه وجد رأسها مرضوضا بین حجرین ، فقیل من فعل هذا بك : فلان ، فلان ؟ حتى ذکر یهودی ، فأومات برأسها ، فأخذ الیهودی فاعترف ، فأمر النبی صلی اللہ علیہ وسلم أن یرض رأسه بین حجرین } (1) ، واتا : ئافره تیک دوزرایهوه كه سهرى خرابویه نیوان دوو بهردهوه وشکا بوو، پيش ئەوهى بمریت پرسیاریان لیکرد کى وای لیکردوویت، فلان كەس بوو، یان فلانى تر، تاوهكو ناوی کابرایهكى جولەکهیان هیئا، ئافرهتهكه سهرى لهقاند - وهك ئامازیهكه بهوهى كه بهلى ئەو جولەكه وای لیکردووم - دواتر کابرای جولەکهیان هیئا ودانى نا به تاوانهکهیدا، پیغەمبەرى خوایش (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمانى کرد سهرى به بهرد پان بکەنەوه .

3- نه هیلیت هەناسه بدات، وهك ئەوهى گوریسیك یان پهتیک یان هەر شتیكى تری لهو شیوهیه بیخنکینیت، یان دەست بنیت بهسەر دەم ولوتیدا ههتاوهكو دەمریت ،

4- ژههرى ده رخوارد بدات به شیوهیهكه نهیهلیت پىي بزانیت، یان خواردنیكى كوشندهى پىي بدات وپاشان پىي بمریت .

5- كه سیك فری بداته جیگایهكى مهترسیدارى وا كه ئازهللى درهندهى لى بیت، یان ئاوى تیدا نه بیت وله تینواندا بمریت .

(1) بوخارى بهفەرموودهى ژماره (2413) و موسلیم بهفەرموودهى ژماره (1672) ریوایهتیان کردووه .

2- حوکمیکی دنیایی : ئەو کەسەى کە بە دەست ئەنقەصد (بە عەمدى) کەسێک بە ناھەق دە کوژیت، ئەوا ئەگەر کە سوکاری کوژراوە کە ئەو کەسەیان نەبەخشی و لێى خوڤ نەبوون، دەبیت لە تۆلەیدا بکوژیتەو، وەك خۆى گەورە فەرموویەتى : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْبُ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ﴾ [سورەتى البقرة : 178]، واتا : ئەى ئەوانەى باوەردارن لە بارەى کوژراوانەو، بەشیوەیەكى دادگەرانه و یەكسانیى و، بى دەست درێژیى و زیاده رەویى (قیساس) و تۆلەمان لەسەر داناون، ئازاد لە برى ئازاد، بەندە لە باتى بەندە، مێینە لە تۆلەى مێینە ئەمجا هەرکەسێش لە لایەن برى هاودینی خۆیەو، واتە : لە لایەن کەس و کاری کوژراوەو عەفو و چاوپۆشى لیکرا (لە کوشتنەو) و، بە خوین رازى بوو دەبا خوین وەرگرە کە رێى چاک بگرتە بەرو، بە پیاوانە و بە پێى باوونە ریتی ناوچە کە رەفتار بکا و بگولیتەو، لایەنى بکوژە کەش بە جوامیرانه و مەردانە خوین بە کەس و کاری کوژراوە کە بەند.

ئەبو هورەیرەیش (خۆى لى رازى بىت) دەگێریتەو کە پێغەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرموویەتى : { من قتل له قتيل فهو بخير النظرين، إما أن يعفو، وإما أن يقتل }، واتا : هەرکەسێک کە سێكى لى کوژرا، ئەو دوو بژاردەى لە بەردەمدایە، یان ئەو تانى لە کەسى بکوژ خوڤ دەبیت، یان دە کوژیتەو،، لە رېوایەتێكى تردا بەم شیوەیە هاتوو : { إما أن يقاد، وإما أن يفدى } (1).

بۆیە کە سوکاری کوژراوە کە دوو بژاردەیان لە بەردەستدایە، یان ئەو تانى داواى تۆلەى کورە کە یان دە کەنەو و کەسى بکوژ دە کوژنەو لە برى کوژراوە کە یاندا، یان بە بى هیچ بریتی وەرگرتنێک لى خوڤ دەبن، یان ئەو تانى داواى خوینی کورە کە یان دە کەن لە جیگای تۆلە نەسەندنەو، وە دەتوانن صلحیش بکەن و لە نیو خۆیاندا لە گەل یەك پێك بێن، موفق کە مەبەست پێى ابن قودامەى مەقدیسى و تویەتى : لەم حوکمەى کە باسکرا هیچ راجیاوازیەك نابینم، ئەویش بە بەلگەى ئەو فەرموودەى کە عەمرى کورپى شوەیب لە باوکیەو و ئەویش لە باپیریەو گێراویانەتەو کە پێغەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرموویەتى : { من قتل عمداً، دفع إلى أولياء المقتول فإن شاءوا قتلوه، وإن شاءوا أخذوا الدية، وهي ثلاثون حقة، وثلاثون جذعة، وأربعون خلفه، وما صلحوا عليه فهو لهم، وذلك تشديد العقل } (2)،

(1) بوخارى بە فەرموودەى ژمارە (4295) و موسلیم بە فەرموودەى ژمارە (1354) رېوایەتیان کردوو .

(2) ابن ماجه بە فەرموودەى ژمارە (2626) رېوایەتى کردوو، وە جگە لەویش بەسەندیکی حەسەن رېوایەتیان کردوو،

بروانه : إرواء الغليل (259/7)، وە صەحیحى ابن ماجه بە فەرموودەى ژمارە (2125) .

واتا: ههركه سيك به عهمدى و دهست ئه نقه صد كه سيكى تر بكوژييت، ئهوا ده دريته دهست كه سوكارى كوژراوه كه، ئه گهر وويستيان ئهوا ده يكوژنه وه، وه ئه گهر وويستشيان ئهوا ده توانن نه يكوژنه وه و خوينه كهى وه ربگرنه وه لبيان، كه بريتيه له سى دانه ووشتر كه پيى ده ليين (حقه) له گهل سى دانه ووشترى (جذعة) و چل دانه ووشترى (خلفة)، ئه وه شى له م باره يه وه صولحى له سهر ده كهن له نيوان ههردوولادا، ئهوا ده توانن بيكه ن، ئه وه ش له پيناو توند كردن ودهست داگرتن له سهر خويى كوژراوه كه .

خو ئه گهر بييتو كه سوكارى كوژراوه كه بكوژه كه يان به خشى به بي وه رگرتنى هيچ بريتي و موقابل يك ئه وه زور باشته، چونكه خواى گه وره فه رموويه تى: ﴿ وَأَنْ تَعْمُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى ﴾ [سوره تى البقرة: 237] واتا: ئه گهر ئيوه له مافه كانى خو تان ببورن ئهوا ئه وه له ته قوا وپا ريزكاريه وه نزيكتره ..

مه رجه كانى تو له كردنه وه (القصاص) له گيان ونه فسدا :

كه سوكارى كوژراوه كه به چه ند مه رجيك مافى ئه وه يان هه يه كه تو له ي كوژراوه كه يان بكه نه وه، ئه و مه رجان هيش بريتين له :-

1- ئه بييت بكوژه كه موكه له ف بييت، واتا: ژير وبالغ بييت، چونكه منال وشييت و گيل و نه فام و كه سى خه وتويش تو له يان لى نا كرئيه وه، ئه وويش به به لگه ي ئه و فه رمووده يه ي كه پيغه مبه رى خوا (صلى الله عليه وسلم) فه رموويه تى: { رفع القلم عن ثلاثة: عن النائم حتى يستيقظ، وعن الصبي حتى يبلغ، وعن الجنون حتى يفيق }⁽¹⁾، واتا: پينوسى تاوان له سهر سى كه س هه لگيراوه : له سهر كه سى نووستوو هه تا ئه و كاته ي هه لده سييت له خه و، له سهر منال هه تا وه كو بالغ ده بييت، له سهر شييت هه تا كو چاك ده بيته وه .

مه به ست له (حقه) ئه و ووشتره يه كه سى سالى ته وا و كرديت و پيى نابيته چوار ساله وه، وه مه به ست له (جذعة) يش : ئه و ووشتره يه كه چوار سالى ته وا و كرديت و پيى نابيته پينج ساله وه، وه مه به ست له (خلفة) ئه و ووشتره يه كه ئاوس بييت، جه معه كه شى له زمانى عه ربيدا پيى به ووشه ي (مخاض) هاتوو كه له له فه زه كه ي خويه وه وه رنه گيراوه .

(1) ئه بو داود به فه رمووده ي ژماره (4401) و نه سالى له سونه نه كه يدا (156/6) رپوايه تيان كر دووه، و شيخ ئه لبانيش به سه حيجى داناوه، بروانه (الإرواء: ژماره (297) .

چونکه ئهوانه هيچ نيته و مهبهستيكي راست و دروستيان نهبووه له كوشتنهكهياندا، يان له بهر نهويه كه هه مهبهستيان نهبووه له نهصلدا .

2-ئهبيت كهسي كوژراو كهسيكي بي تاوان و بي گونا هبيت و خويني پاريزراو بيت، چونكه تولهسهندنهوه خوي بو نهوه كراوه كه خويني كهسي تر نهپيژييت، دياره كهسيكي خويني خهلك بريزييت خوين و گياني پاريزراو نابيت و دهبيت بكوژريتهوه، بويه نهگه كهسيكي موسلمان بيياوهريكي جهنگاوهري كوشت، يان كهسيكي پاشگهز بووهوهي لهدين كوشت، پيش نهوهي تهوبه بكات وبگهريتهوه، يان زيناكاريكي ژنهاوهر وشووكردووي كوشت، نهوا كهسي بكوژ تولهي لي ناكريتهوه، و (ديه) وخويندانيشي ناكهويته سهر، بهلام دهبيت تهمي بكرت چونكه سنوري حاكم و دهسهلاتي بهزاندووه .

3-دهبيت هاوشاني ههبيت لهنيوان بكوژ و كوژراوهكهدا، دهبيت له نازادي و ئاين و كوئيلايهتيديا يهكسان بن، چونكه كهسي موسلمان ناكوژريتهوه له بهرامبهر كهسيكي بيياوهردا، نهگهركوژهكه كهسيكي كوئيلهي موسلمان بيت و كوژراوهكهيش كهسيكي بيياوهري نازاد بيت، نهويش به بهلگهي نهو فهرموودهيهي كه پيغهمبهري خوا (صلي الله عليه وسلم) فهرمويهتي : { لا يقتل مسلم بكافر } (1)، واتا : موسلمان له بهرامبهر بيياوهردا ناكوژريتهوه .

ههروهها كهسي نازاد له تولهي كهسيكي كوئيلهدا ناكوژريتهوه، نهويش به بهلگهي نهو ئايهتهي كه خوي گهوره فهرمويهتي : ﴿ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ ﴾ [سورهتي البقرة : 178]، واتا : كهسي نازاد له بهرامبهر كهسي نازاد و كهسي كوئيلهيش له بهرامبهر كهسي كوئيلهدا دهكوژرينهوه .

جگه لهمانه باسکران، ئيتر جياوازيهكان لهنيوان بكوژ و كوژراودا هيچ كاريگهريهكي نابيت لهسهر تولهكردنهوه يان نهكردنهوه، كهسي ناودار و خانهدان له تولهي كهسيكي بي ناونيشان و نهناسراو وبی پلهوپايهدا دهكوژريتهوه، ههروهها پياو له تولهي ئافرهتدا دهكوژريتهوه، كهسي ساغ وسهليم له تولهي كهسي شيت و گيل ونهفامدا دهكوژريتهوه، نهويش به بهلگهي نهو گشتگيرهي كه لهم ئايهتهدا باسكراوه، وهك خوي گهوره فهرمويهتي : ﴿ وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ تُنْفَسَ بِالنَّفْسِ ﴾ [سورهتي المائدة : 45] واتا : بريارماندا لهسهر يان كه كه تولهي كوشتني گيانيك، گيانيكه، واته : نهركهسيك كوژرا، تهنهها بكوژهكهي دهكوژريتهوه، نابي دهس بوكهسيكي تر بيرييت .

(1) بوخاري بهفهرموودهي ژماره (6915) ريوايهتي كردوه .

4- نه بوونی هیچ په یوه نډیه کی باوک وکوپایه تی یان باوک وکچایه تی، یان دایک وکوپایه تی یان دایک وکچایه تی، مه به ست له وه یه نابیت کوژراوه که منالی بکوژه که بیت، یان منالی مناله که ی و به ره و خوارتریش بیت، بویه هیچ یه کیک له دایک و باوک و به ره و ژووتریش له توله ی منال و منالی مناله کانیشیاندا ناکوژینه وه، ئه ویش به به لگه ی ئه و فه رموده یه ی که پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه تی: { لا یقتل الوالد بولده }⁽¹⁾، واتا: باوک له توله ی منالیدا ناکوژینه وه .

به لام به پیچه وانه وه منال له توله ی دایک و باوکیدا ده کوژینه وه، ئه ویش به به لگه ی گشتگیری ئه و نایه ته ی که ئامازه مان پیدا، و خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ ﴾ [سوره تی البقرة: 178]، واتا: به شیوه یه کی دادگه رانه و یه کسانیی و، بی ده ست درېژی و زیاده ره ویی (قیساس) و توله مان له سه ر داناون له کوژراوه کاند ا .

(1) تیرمودی به فه رموده ی ژماره (1433- 1434) و ابن ماجه به فه رموده ی ژماره (2661- 2662) ریوایه تیان کردووه، وه شیخ ئه لبانیش به سه حیجی داناوه، بروانه سه حیجی ان ماجه فه رموده ی ژماره (2156- 2157) .

پېړستی بابه ته کان

لاپهړه	ناونیشان	م
1	بابه تی یه کهم : پیناسه ی تاوان، وچوره کانی	1
1	بابه تی دووهم : تاوان ودهست دریزی کردنه سهر گیان ونه فس	2
3	بابه تی سیههم : چوره کانی کوشتن	3
6	حوکمی کوشتنی دهست نه نقه صد (عه مد)	4
8	مهرجه کانی توله کردنه وه (القصاص) له گیان ونه فسد ا	5